УДК 271.4-773(477.86)″1921/1995″:929(038)
DOI https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.3

Делятинський Руслан Іванович,
кандидат історичних наук, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету богословських і гуманітарних наук, науковий співробітник Науково-дослідного інституту історії Церкви Івано-Франківської академії Івана Золотоустого
orcid.org/0000-0002-6020-7666
r.deliatynskyi@ifaiz.edu.ua

Василів Павло Романович,
доктор наук з богослов'я, доцент кафедри богослов'я факультету богословських і гуманітарних наук, науковий співробітник Науково-дослідного інституту канонічного права і богословських наук Івано-Франківської академії Івана Золотоустого
orcid.org/0000-0001-6523-5570
vasylivp@ifaiz.edu.ua

Єгрешій Олег Ігорович,
кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України і методики викладання історії факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
orcid.org/0000-0002-0639-910X
ludyna@ukr.net

Випасняк Андрій Іванович,
кандидат історичних наук, викладач циклової комісії суспільних дисциплін Івано-Франківського фахового коледжу технологій та бізнесу
orcid.org/0009-0003-8594-2776
c520@ukr.net

«ВДАВАВ ПРАВОСЛАВНОГО, АЛЕ ДОДЕРЖУВАВСЯ ДАВНІХ УНІАТСЬКИХ ПРАКТИК»: СПРОБА РЕКОНСТРУКЦІЇ ІСТОРИЧНОГО ПОРТРЕТУ СВЯЩЕНИКА МИХАЙЛА АНДРІЙОВИЧА ФЕДОРАКА (1921–1995) ЧАСТИНА 1: СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ, ФОРМАЦІЯ І СВЯЧЕННЯ (1921–1958)

Мета роботи. Висвітлення життя та діяльності о. Михайла Андрійовича Федорака, пароха громади УГКЦ с. Ямниця поблизу Івано-Франківська, приклад якого може продемонструвати еволюцію поглядів і поведінки одного зі священиків від становлення особистості в греко-католицькому середовищі та богословської освіти в умовах «православізації» до практики православного «уніатськи настроєного» священика, а відтак до повного відновлення його греко-католицької релігійно-конфесійної індивідуальної самоідентифікації. Результати. У першій частині статті розглянуто життєвий шлях та діяльність о. Михайла Федорака, зосереджено увагу на формуванні його світогляду, здобутті богословської освіти й обставинах рукоположення на священика, що визначили його «уніатські настрої» та вплинули згодом на його душпастирську та громадську працю.

Висновки. Проведена на основі аналізу комплексу історичних джерел методами біографістики, просопографії та мікроісторії реконструкція життя та діяльності о. Михайла Андрійовича Федорака (1921–1995) дає змогу стверджувати, що він став добрим прикладом ревного душпастирського служіння для українського

народу в умовах радянського тоталітарного режиму та у відродженій незалежній Україні. Водночас, використовуючи історіографічну модель «Церква в Церкві» (розроблену В. Маркусем, Н. Шліхтою, І. Говерою), можемо підтвердити наявність в діяльності о. М. А. Федорака елементів формальної лояльності та «подвійної конфесійної самоідентичності», що сформувалася внаслідок історичних обставин становлення його особистості (початок формації в монастирі Студитів в Уневі, навчання дяківства в Коломиї, богословська «самоосвіта» і свячення від православного, фактично «возз'єднаного» архиєрея) і значною мірою обумовлювала його активну душпастирську працю та потенційну конфліктність із радянським тоталітарним режимом. Важливими результатами нашого дослідження у першій частині є обґрунтування дійсної дати народження, визначення родинного кола, реконструкція етапів формування його світогляду й здобуття освіти, духовної формації та отримання священичих свячень.

Ключові слова: Українська греко-католицька церква, Руська православна церква, «Церква в Церкві», релігійно-конфесійна ідентичність, священик, біографія, отець Михайло Андрійович Федорак.

Deliatynskyi Ruslan,
Candidate of Historical Sciences, Head of the Department of Social and Humanitarian Disciplines of the Faculty of Theology and Humanities, Research Fellow of the Research Institute of Church History
Ivano-Frankivsk Academy Ivana Zolotoustoho
orcid.org/0000-0002-6020-7666
r.deliatynskyi@ifaiz.edu.ua

Vasyliv Pavlo,
Doctor of Theology, Associate Professor at the Department of Theology, Faculty of Theology and Humanities, Research Fellow of the Research Institute of Canon Law and Theological Sciences
Ivano-Frankivsk Academy Ivana Zolotoustoho
orcid.org/0000-0001-6523-5570
vasylivp@ifaiz.edu.ua

Yehreshii Oleg,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of History of Ukraine and methods of teaching history,
Faculty of History, Political Science and International Relations
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
orcid.org/0000-0002-0639-910X
ludyna@ukr.net

Vypasniak Andrii,
Candidate of Historical Sciences,
Teacher at the Cyclic Commission of Social Disciplines
Ivano-Frankivsk Applied College of Technologies and Business
orcid.org/0009-0003-8594-2776
c520@ukr.net

"HE PRESENTED TO BE ORTHODOX, BUT ADHERED TO ANCIENT UNIATE PRACTICES": AN ATTEMPT TO RECONSTRUCT THE HISTORICAL PORTRAIT OF PRIEST MYKHAILO ANDRIYOVYCH FEDORAK (1921–1995) PART 1: PERSONALITY FORMATION, FORMATION AND CONGRATULATION (1921–1958)

The aim of the work. Coverage of the life and activities of Father Mykhailo Andriyovych Fedorak, parish priest of the UGCC community of the village of Yamnytsia near Ivano-Frankivsk, an example of which can demonstrate the evolution of the views and behavior of one of the priests from the formation of a personality in the Greek-Catholic

environment and theological education in the conditions of “Orthodoxization” to the practice of an Orthodox “Uniate-minded” priest, and then to the full restoration of his Greek-Catholic religious-confessional individual self-identification. The results. The first part of the article examines the life and work of Father Mykhailo Fedorak, focusing on the formation of his worldview, the acquisition of theological education, and the circumstances of his ordination as a priest, which determined his “Uniate sentiments” and later influenced his pastoral and public work.

Conclusions. The reconstruction of the life and activities of Father Mykhailo Andriyovych Fedorak (1921–1995), conducted on the basis of an analysis of a complex of historical sources using the methods of biography, prosopography, and microhistory, allows us to assert that he became a good example of zealous pastoral service for the Ukrainian people under the conditions of the Soviet totalitarian regime and in the revived independent Ukraine. At the same time, using the historiographic model “Church within the Church” (developed by V. Marcus, N. Shlichta, I. Hovera), we can confirm the presence in the activities of Father M.A. Fedorak of elements of formal loyalty and “double confessional self-identity”, which was formed as a result of the historical circumstances of the formation of his personality (the beginning of formation in the Studite monastery in Unev, training for the diaconate in Kolomyia, theological “self-education” and ordination from an Orthodox, actually “reunited” bishop) and largely determined his active pastoral work and potential conflict with the Soviet totalitarian regime. Important results of our research in the first part are the substantiation of the actual date of birth, the determination of the family circle, the reconstruction of the stages of the formation of his worldview and the acquisition of education, spiritual formation, and the receipt of priestly ordination.

Key words: Ukrainian Greek Catholic Church, Russian Orthodox Church, “Church within the Church”, religious and confessional identity, priest, biography, Father Mykhailo Fedorak.

Постановка проблеми. Сучасна російсько-українська війна з 2022 року особливо загострила проблему не тільки національної чи релігійно-конфесійної ідентичності, але й передусім індивідуальної ідентифікації в українському суспільстві. Сьогодні, як відзначив директор інституту екуменічних студій Українського Католицького Університету (УКУ) Павло Смицнюк, «відбуваються радикальні зміни в ідентичності. Ми бачимо, як російськомовні люди перестають говорити російською, переходять на українську. Люди, які ніколи не відчували себе патріотами, сьогодні відчувають себе патріотами. Церкви по-іншому сприймають свою ідентичність…» (Більська, 15.09.2022). Саме особистісна, індивідуальна ідентифікація, спонукаючи людей вибирати конкретну модель соціальної поведінки, впливає на суспільні настрої, певною мірою визначає розвиток історичних подій. Водночас для розуміння багатьох сучасних процесів необхідним є звернення до уроків минулого. Навіть в умовах війни основним завданням історика має бути «погляд на минуле з деякої перспективи», тому, як відзначив директор Інституту історії Церкви УКУ Олег Турій, «те, що ми досліджуємо підпільну Церкву, дисидентський рух, роль релігійного чинника в розвалі СРСР та утвердженні української незалежності, дає нам певні ключі для розуміння майбутнього» (Антошевський, 30.10.2022).

В історії Української греко-католицької церкви (УГКЦ) ХХ століття можемо знайти чимало прикладів, коли індивідуальна самоідентифікація в кризових ситуаціях періоду підпілля, за винятком нонконформістів, які цілком відмовлялися поєднувати християнську віру з радянською ідеологією та практикою (наприклад, через членство у комсомолі, партії), допомагала іншій частині греко-католиків, попри вимушену «офіційну» позицію лояльності до радянського режиму, зберегти глибинну ідентичність – віру в Бога та приналежність до «катакомбної» УГКЦ (Будз, 2010, с. 209–227). Отже, дослідження життєвих стратегій окремих представників цих двох груп греко-католицького підпілля («нонконформістів» і «лояльстів») на сьогодні є достатньо актуальним.

У цьому контексті особливої уваги заслуговує дослідження біографій тієї групи священиків, які в 1970–1980-х рр. формально належали до РПЦ, проте підтримували зв’язки з підпільним греко-католицьким духовенством, а в період легалізації УГКЦ у 1989–1991 рр. повернулися до її лона й активно сприяли відродженню релігійно-церковного життя. Одним із яскравих прикладів священиків з цієї групи духовенства, очевидно, є отець Михайло Федорак (1927–1995), який на початку 1990-х рр. був греко-католицьким парохом с. Ямниця поблизу м. Івано-Франківська.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній вітчизняній історіографії, окрім загальної постановки проблем про наявність «Церкви в Церкві», тобто «возз’єднаної»

частини духовенства в складі РПЦ у західних областях України (Шліхта, 2012, с. 431), чи окремих згадок про умовний поділ духовенства УГКЦ у 1990-х рр. на три групи (колишніх підпільних священиків, «вихідців» з РПЦ та молодого, сформованого в «екстернатних» семінаріях, покоління) (Стоцький, 2015, с. 56, 70–71), недостатньо розробленими є питання про взаємозв'язки окремих «возз'єднаних» з РПЦ священиків з підпільними ієрархами і священиками катакомбної УГКЦ у 1950–1980-х рр. (на прикладі місцевих парафій або окремих священиків) і частково взаємопов'язане з ним питання про «конверсію» колишнього духовенства РПЦ до відродженої УГКЦ у 1989–1991 рр.

Певним винятком у цьому контексті є дисертація Катерини Будз, у якій дослідниця розглянула питання про «взаємини «возз'єднаних» і «невозз'єднаних» священиків після 1946 р.», окреслюючи на конкретних прикладах 1950–1960-х рр. тенденції як «поборювання» православним духовенством «підпільних уніатів» (зокрема, через скарги і «наклепництво» до обласних уповноважених Ради у справах РПЦ), так і нечисленні випадки допомоги «возз'єднаних» священиків «своїм співбратам» у підпіллі (Будз, 2016, с. 61–72). Тим часом дослідниця Наталія Шліхта вказала навіть на окремий історичний феномен – «Церкву в Церкві» (термін, запозичений нею у діаспорного дослідника Василя Маркуся), підкреслюючи спершу, що «возз'єднані» єпархії не влилися в «єдине тіло» РПЦ, а натомість утворили своєрідну «Церкву в Церкві», що її члени (вірні, духовенство, єпископат), незалежно від щирости й мотивації свого переходу на православ'я, були тісно пов'язані між собою спільним усвідомленням своєї відмінности від РПЦ і бажанням вижити в умовах московської уніфікаторської політики. Далі дослідниця стверджувала, що «аналіз церковного життя в західноукраїнських єпархіях протягом кількох десятиліть після «возз'єднання» дає змогу прослідкувати збереження двох окремих обрядових практик, а отже, говорити про *існування двох окремих релігійних громад: «возз'єднаної» громади та невеликої православної громади* (виділення курсивом наше. – Д. Р.), що складалася з місцевих староправославних і прибулих «східняків»…» (Шліхта, 2012, с. 431). Розвиваючи її тезу про «Церкву в Церкві», дослідник Іван Говера, на відміну від Василя Маркуся, який «проводить чітку межу між тими, хто дійсно «возз'єднався», і тими, хто залишився між дійсно «возз'єднаними» й катакомбною Церквою, відвідуючи як православні, так і греко-католицькі богослужіння», уже більше акцентує увагу на тому, що фактично «Церква в Церкві» тотожна всій західноукраїнській «возз'єднаній» спільноті, оскільки вирізнити її окремі групи неможливо… Ідентичність членів цієї спільноти віддзеркалювала їхні ідеалізовані уявлення. Вони стверджували, що залишились «греко-католиками за духом» і «греко-католиками в серці», чого не визнавала за ними катакомбна Церква, звинувачуючи їх у відступництві. Вони намагалися зберігати межу між приватним і публічним життям, стверджуючи, що нікого не має стосуватись, ким вони вважають себе «у серці». Фактично «Церква в Церкві» в умовах тоталітарного режиму мала мізерні шанси сконструювати безконфліктну ідентичність, тому внутрішній конфлікт був завжди присутній в їхньому житті (Говера, 2019, с. 90–91).

Дослідниця Іванна Гавриш, аналізуючи стан духовенства в області у 1956 р., зазначила, що обласний уповноважений Ради у справах релігій «невозз'єднаних» священиків «умовно ділив на три групи. До першої групи він відносив духовенство, яке ніколи не переходило у православ'я, а, відбувши покарання, продовжувало сповідувати греко-католицьку релігію. Це Лятишевський Іван, Величковський Володимир, Лукач Семен, Грабовецький Іван та ін. До другої групи належали отці, які вступили до «Ініціативної групи» або перейшли у православ'я, однак згодом передумали, за що були ув'язнені як «вороги» радянської влади – Ганушевський Михайло, Гаврилів Степан, Лоточинський Іван, Томчук Петро. Третю групу представляли священики і монахи, які не переходили у православ'я, але й не були ув'язненими, тому продовжували нелегально відправляти богослужіння та релігійні обряди по церквах і хатах віруючих УГКЦ. До їх числа належали Винявський Володимир, Рибіцький Орест, Мандрусяк Василь, Винничук Роман, Романовський Іван та ін.» (Гавриш, 2017, с. 63).

Дослідник Ярослав Стоцький зауважив цікавий факт: у 1989–1991 рр. у Тернопільській області з РПЦ в УГКЦ трансформувалася

581 релігійна громада, які обслуговували майже 200 священиків, з них 75% – це колишнє духовенство РПЦ (УПЦ МП) (Стоцький, 2015, с. 70–71).

Отже, дослідження ролі колишнього православного духовенства у відродженні структур УГКЦ на початку 1990-х рр. потребує з'ясування та розуміння особистісної мотивації окремих священиків, що спонукає істориків до розвитку біографічних студій, які можуть «дати ключі» для пояснення індивідуальної поведінки того чи іншого священика.

Вибраний нами як приклад «конверсії» з РПЦ в УГКЦ життєпис о. Михайла Федорака ще недостатньо розроблений в історіографії. Так, про нього відсутні згадки в працях відомих дослідників процесу відродження УГКЦ в Івано-Франківській області у 1990-х рр. (Андрухів, Лисенко, Пилипів, 2010, с. 409–417). Щоправда, окремі епізодичні згадки про о. М. Федорака містяться в окремих, розміщених на інтернет-ресурсах, публікаціях з історії парафій, де він служив, зокрема в с. Саджавка (Церква с. Саджавка, [б/д]), с. Коршів (попередня, до 1970 р., назва с. Казанів) (Церква Святого Архистратига Михаїла (Казанів)… [б/д]), с. Ямниці (Сміжак, 2012, с. 1; Мешканці Ямниці 25 років тому… 23.12.2014; 25-річчя повернення Ямницької релігійної громади… 2015, с. 2; Церква св. Миколая с. Ямниця… [б/д]).

Позитивними прикладами стали декілька публікацій про життя та діяльність о. Михайла Федорака, здійснені місцевими істориками-краєзнавцями та журналістами (УГКЦ. Історія. Відродження. Ісповідники віри… 2019, с. 64–65). Так, уперше нарис його біографії опублікував краєзнавець Андрій Чемеринський, підкреслюючи, що о. Михайло Федорак «не зрадив своєї віри» (Чемеринський, 1996, с. 7). Відтак коротку біографічну довідку о. М. Федорака як одного із місцевих священиків умістив у своїй монографії «Ямничани» історик, педагог і краєзнавець Ігор Дейчаківський (Дейчаківський, 2002, с. 273–278). Згодом краєзнавець Богдан Кудлак і журналістка Юлія Боєчко з нагоди 95-річчя від народження о. М. Федорака опублікували нарис переважно на основі спогадів з такою ж «симптоматичною» назвою «Зберіг вірність рідній Церкві» (Кудлак, Боєчко, 2016, с. 6). Більш ґрунтовною стала публікація історика і співробітника Державного архіву Івано-Франківської області Андрія Сміжака, здійснена на основі матеріалів особової справи священика Михайла Андрійовича Федорака, однак у публіцистичному стилі, без конкретних покликів на відповідне джерело (Сміжак, 2016, с. 11). Урешті, дослідник о. Орест Смицнюк у своїй книзі про історію с. Ямниця також коротко описує біографію о. Михайла Федорака (Смицнюк, 2021, с. 64–70).

Разом із тим слід зауважити, що особистість о. М. Федорака потребує більш ґрунтовного дослідження, принаймні з трьох мотивів. По-перше, попри опубліковані дослідження істориків і краєзнавців, досі поширеними є помилкові дані з біографії священика, зокрема, щодо дати народження, початку навчання, освітніх закладів, місць служіння тощо (порівн.: Дейчаківський, 2002, с. 273–278; Смицнюк, 2021, с. 64–70; Церква св. Миколая с. Ямниця… [б/д]; Сміжак, 2016, с. 11).

По-друге, під час науково-евристичної роботи з джерелами в Державному архіві Івано-Франківської області у фонді № Р-388 «Уповноважений Ради у справах релігій по Івано-Франківській області» було виявлено декілька справ на осіб із таким самим прізвищем: Федорак Михайло Федорович (1914–1989?) (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 419), Федорак Михайло Андрійович (1927–1995) (фото – ***Додаток 1***) (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420), Федорак Василь Юрійович (1939–1995?) (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 421), Федорак Іван Андрійович (1933–1989?) (фото – ***Додаток 2***) (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 422), і, очевидно, їхні життєписи заслуговують окремого дослідження. При цьому відомо, що лише о. Іван Федорак був рідним братом о. Михайла (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 30; ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 422, арк. 7), інші ж священики були лише однофамільцями. Аналіз їхніх справ також дав змогу з'ясувати, що виявлена інформація про душпастирську працю о. Михайла Федорака у с. Гвізд Коломийського району (Храм Архістратига Михаїла села Гвізд… [б/д]), у с. Креховичі Рожнятівського району (Креховицька прадідівська церква… 2022, с. 3), звичайно ж, стосується вже іншої особи з подібним іменем і прізвищем – о. Михайла Федоровича Федорака (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 419, арк. 17).

По-третє, дослідження життєпису священика потребує застосування нових методологічних

підходів і прийомів антропології, біографістики, просопографії та мікроісторії, методів критики і деконструкції, структурного та історико-порівняльного аналізу історичних та історіографічних джерел (Яковенко, 2007, с. 249–251). Тому, очевидно, це дослідження життєпису о. Михайла Федорака відзначатиметься достатньою актуальністю.

Слід зауважити, що вперше окремі тези нашого дослідження біографії о. М. А. Федорака були оприлюднені (без публікації) на конференції «Авраамічні релігії в Україні в контексті війни з Російською Федерацією» 4 листопада 2022 р. (Бойко, [б/д]), а відтак дослідження продовжено в рамках держбюджетної комплексної науково-дослідної теми «Реабілітована пам'ять: сторінки історії УГКЦ в особах» (№ 0123U103003 від 26.06.2023), що реалізується колективами Науково-дослідного інституту історії Церкви Івано-Франківської академії Івана Золотоустого та кафедри історії України і методики викладання історії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Наукові проєкти НДІ історії Церкви, 2024; В УкрІНТЕІ зареєстровано… 2023).

Метою статті є висвітлення на основі аналізу значного масиву історичних та історіографічних джерел життєвого шляху й діяльності о. Михайла Андрійовича Федорака, пароха громади УГКЦ с. Ямниця поблизу Івано-Франківська, приклад якого може продемонструвати еволюцію поглядів і поведінки одного зі священиків від практики православного «уніатськи настроєного» священика до повного відновлення його греко-католицької релігійно-конфесійної індивідуальної самоідентифікації.

Виклад результатів дослідження. Життєвий шлях майбутнього священика, реконструйований на основі його автобіографічних довідок, написаних для уповноваженого Ради у справах релігій в області, окремих документів і спогадів його рідних і сучасників, був достатньо неординарним серед багатьох його ровесників і сучасників, а складні випробування долі добре загартували його характер.

Михайло Федорак народився 26 серпня 1927 р. в селянській сім'ї в с. Якубівка (з 1946 р. дотепер – с. Яківка), яке тоді належало до Городенківського повіту Станиславівського воєводства Польської республіки (відомої як Другої Речі Посполитої) (нині – Івано-Франківського району Івано-Франківської області) (порівн.: ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 32; Шематизм… Станиславів… 1927, с. 39–40; Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024, с. 1).

Слід зауважити, що в історичних та історіографічних джерелах вказуються здебільшого дві версії дати народження Михайла Федорака – 26 серпня 1921 р. (Дейчаківський, 2002, с. 273; Смицнюк, 2021, с. 64) або 26 серпня 1927 р. (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 32; Сміжак, 2016, с. 11), що, звичайно, ускладнює реконструкцію його життєпису й пояснення окремих подій. Пошук відповідного запису про народження Михайла Федорака у метричній книзі с. Якубівка за 1921–1927 рр., на жаль, виявив втрату цього фрагменту записів, хоча допоміг підтвердити дати народження окремих його братів і сестер (ДАІФО, Ф. 631, оп. 8, спр. 238, арк. 88-88зв). Натомість конкретна згадка його імені та прізвища з датою народження в офіційному переліку учнів школи в с. Якубівка за 1929/1930 н. р. за № 130 (ЦДІАУЛ, Ф. 179, оп. 2, спр. 3890, арк. 31) та усне свідчення дочки священика п. Марти Бурак, аргументовано підтверджене іншими документами (фото з домашнього архіву та могили священика) (Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024, с. 1), звичайно ж, посприяли підтвердженню точної дати народження – 26 серпня 1921 р.

Залишаються загадкою точніший час і реальні мотиви зміни дати народження в офіційних документах Михайла Федорака. Припускаємо, що така зміна дати народження відбулася, найбільш імовірно, під час першої радянської окупації Галичини 1939–1941 рр. та була вмотивована можливою загрозою мобілізації до лав Червоної армії, адже суттєве зменшення призовного віку Михайла Федорака (на 6 років) деякий час давало змогу уникнути такої проблеми (порівн.: Пилявець, 2019, с. 156–174; Рибченко, 2011, с. 303–318).

Повертаючись до походження Михайла Федорака, слід відзначити, що його родичі – батько Андрій Васильович Федорак (1895 р. н.) і мати Анастасія Михайлівна з роду Луцик (1900 р. н.) – були місцевими середньо-заможними селянами, які самостійно вели домашнє господарство («батько займався землеробством,

мама була домогосподаркою») та виховували «у побожності, строгості і любові» семеро дітей (чотири доньки і троє синів), з яких Михайло був другою старшою за віком дитиною (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 28, 32).

Мати Анастасія була інвалідом з дитинства – втратила одну ногу й отримала дерев'яний протез, проте, як підкреслюють сучасники і дослідники, «не робила для себе жодної скидки. Робила все, що було потрібно вдома, і кожного дня ходила на дерев'яному протезі до церкви» (Дейчаківський, 2002, с. 273; Смицнюк, 2021, с. 64; Церква св. Миколая с. Ямниця… [б/д]; ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 28, 32; Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024, с. 1).

Отже, внутрішнє домашнє середовище було достатньо сприятливим для формування світогляду та характеру Михайла Федорака, який через особистий приклад взаємної підтримки батьків, братів і сестер зростав фізично та духовно.

Зовнішні обставини формування світогляду Михайла Федорака були більш розмаїтими та багатогранними. Так, місцевим парохом церкви Різдва Пречистої Діви Марії в с. Якубівка в 1922–1938 рр. був о. Петро Томчук (1890–1949?) (Шематизм… Станиславів… 1927, с. 39; 1935, с. 72; Blazheiovskyi D., 2002, с. 374), який, очевидно, й охрестив Михайла та його братів і сестер, і надавав їм «науку катехизації» в місцевій школі. Зрештою, дочка о. Петра Томчука Ірена (1921 р. н.) навчалася в одному класі з Михайлом Федораком (ЦДІАУЛ. Ф. 179, оп. 2, спр. 3890, арк. 29–32зв). Слідуючи прикладу батьків, юний Михайло також брав участь у Богослужіннях у неділі та свята в церкві. Хоча в пізніших своїх «автобіографіях» о. М. Федорак зовсім не згадує про о. П. Томчука, однак його вплив як священика-катехита на молодь, на нашу думку, був безперечним. Крім того, за декілька років свого душпастирювання парох організував і добре провадив при церкві товариство «Апостольство молитви в злуці з Найсвятішим Серцем Христовим», звичайне братство і братство тверезості (Шематизм… Станиславів… 1935, с. 72).

Саме у вересні 1928 р. (а не 1934 р., як це вказано в декількох рукописних «автобіографіях») Михайло Федорак, розпочав навчання в 1-му класі місцевої школи в с. Якубівка (порівн.: ЦДІАУЛ, Ф. 179, оп. 2, спр. 3890, арк. 31; ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 7, 28, 32). У той час це була державна («системізована») 3-класна утраквістична (двомовна, польсько-українська) школа (Шематизм… Станиславів… 1929, с. 58; 1931, с. 64–65; 1935, с. 72; 1938, с. 72), яку Михайло Федорак, очевидно, закінчив у 1931 р. Про це, до речі, опосередковано свідчить і офіційний перелік учнів школи в с. Якубівка Товмацького повіту за 1929/1930 н. р., де Михайло Федорак згаданий за № 130 (ЦДІАУЛ, Ф. 179, оп. 2, спр. 3890, арк. 31). Припускаємо, що після закінчення школи Михайло Федорак деякий час проживав із батьками, допомагаючи їм вести господарство.

Після цього юний 16-річний Михайло, ймовірно, за рекомендацією пароха о. Петра Томчука, у 1937 р. пішов вчитися до «семінарії Отців Студитів в Уневі», де, як стверджують дослідники, за сприяння митрополита Андрея Шептицького «вчили селянських дітей на священиків». Михайло Федорак два роки тут, як стверджують дослідники, «вчився на "дуже добре", але почалася війна» (Дейчаківський, 2002, с. 273; Смицнюк, 2021, с. 64; Церква св. Миколая с. Ямниця… [б/д]; порівн.: Сміжак, 2016, с. 11). Зрештою, про «студії у студитському монастирі в Уневі» о. Михайла Федорака свідчить і його дочка п. Марта Бурак, яка згадувала, що батько пізніше декілька разів, зокрема у 1985 р., їздив до Унева, де в той час «містилася лікарня для душевнохворих, але серед обслуги були монахи і монахині (таємні). Вони довго розмовляли, і ми пішли на цвинтар недалеко, і молилися коло могил, і тато говорив, що то монахи з монастиря там поховані…» (Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024, с. 3).

Щоправда, потребує уточнення, до якої саме «семінарії» належав юний Михайло Федорак, адже у прямому значенні такого закладу, як «духовна семінарія», в Згромадженні Студитів не існувало, натомість під «семінарією» пізніше могли розуміти як новіціат, так і звичайну школу при монастирі. Так, за даними офіційного «Шематизму… Львівської архиєпархії» за 1938 р., у монастирі в Уневі зафіксовано лише склад ієромонахів без якої-небудь вказівки про існування новіціату (Шематизм… Львів… 1938, с. 89), хоча фактично такий формаційний навчально-виховний інститут при монастирі

існував з 1919 р., коли митрополит Андрей Шептицький передав Студитам Унівський монастир. З того часу в Уневі, як зазначає дослідник ієрм. Мануїл (Микола Пишкович), існував новіціят, модель якого мала бути східного типу, проте через брак монахів-старців і велику кількість кандидатів-новиків запозичено із західної традиції, відповідно до якої новиків виховував один ієромонах Йосиф (Шестюк), а через брак освіти багатьох кандидатів «у лаврі зорганізували своєрідну школу», в якій «більшість предметів викладали самі ченці, а частину світські священники зі Львова». Крім того, в Унівському монастирі діяв притулок сиріт, де «діти здобували освіту і навчались різних ремесел» (Пишкович, 2020, с. 73, 74–75, 77).

Очевидно, Михайло Федорак, навіть враховуючи норми Типікону Студитів щодо необхідності досягнення 18-річного віку кандидата в новики (Типікон… 1996, с. 133), міг бути прийнятий «на студії» до монастиря в 16-літньому віці (про що, за твердженням ієрм. Мануїла Пишковича, є відповідний запис к давній актовій книзі монастиря), а тому спершу був у школі-притулку для сиріт, де продовжив здобувати середню освіту, навчався ремесла, а відтак прийнятий достроково кандидатом до новіціату, і це навчання та духовна формація тривали до «золотого» вересня 1939 р., тобто першої радянської окупації Галичини.

Характерно, що пізніше цей факт навчання в цій «семінарії Студитів в Уневі» о. Михайло Федорак мусив ретельно приховувати у своїх «офіційних автобіографіях» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 28, 32) і лише згодом, у 1990-х роках, пригадував його у спогадах, записаних, наприклад, місцевою жителькою Галиною Брикалюк (Дейчаківський, 2002, с. 280; Церква св. Миколая с. Ямниця… [б/д]). Так, в автобіографії від 22 квітня 1958 р. він писав, що «в 1934 р. поступив в перший клас в своїому селі, де в 1941 р. закінчив 7-й клас. З 1942 р. по 1944 р. вчився дяківства при соборі св. Михаїла в м. Коломиї» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 7). У наступних двох автобіографіях, від 14 жовтня 1970 р. та 14 жовтня 1975 р., він уже мусив частково скоригувати свої відомості про навчання, зазначивши, що «в 1934 р. поступив в 1-й клас Яківської восьмирічної школи і в 1942 р. закінчив 8-й клас. З 1942 р. по 1944 р. жив у м. Коломиї та учився на псаломщика про Коломийському Соборі св. Михаїла» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 28, 32). Насправді ж майже увесь період «першої радянізації» 1939–1941 рр. Михайло Федорак перебував вдома з батьками в с. Якубівка, що тоді належало до складу Обертинського району Станіславської області. Цей період став одним із визначальних етапів становлення його світогляду, який формувався в складних умовах зміни державно-політичних режимів Польської Другої Речі Посполитої, Радянського Союзу та Німецького Рейху.

Уже з початком радянсько-німецької війни в червні 1941 р. Михайло Федорак переїздить до міста Коломиї, де, за спогадами сучасників, продовжив навчання в тимчасово відновленій за німецької окупації Коломийській гімназії, а водночас «дякує в церкві Архангела Михайла» та, за твердженнями окремих дослідників, «активно співпрацює з українським підпіллям» (Дейчаківський, 2002, с. 273; Смицнюк, 2021, с. 64; Церква св. Миколая с. Ямниця… [б/д]; Сміжак, 2016, с. 11). Припускаємо, що юний Михайло Федорак прибув до Коломиї за рекомендацією о. Петра Томчука його батькам відпустити сина на навчання. Власне, факт дяківства в церкві св. Архистратига Михаїла, у якій, до речі, з 1941 р. о. Петро Томчук був помічником пароха Коломиї та Коломийського декана о. Олександра Русина (Делятинський, 2017, с. 43–44), сам о. Михайло Федорак пізніше у своїх «офіційних автобіографіях» характеризував уже як «навчання дяківства» або «навчання на псаломщика» (порівн.: ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 4, 7, 32), що відповідало православній традиції підготовки церковнослужителів. Водночас він повністю мусив замовчувати відомі йому факти існування підпілля ОУН, молодіжна мережа якого існувала, зокрема, серед учнів Коломийської гімназії (Коломия і Коломийщина, т. 2, с. 223–224, 313–314). Усі ці обставини, очевидно, сприяли поступовому формуванню в юного Михайла Федорака своєрідної «подвійної етики поведінки», відповідно до якої він розмежовував приватне, зокрема релігійне, та публічне громадське життя. Характерно, що пізніше, наприклад, у своїй «офіційній» анкеті від 18 квітня 1958 р. у відповідь на питання про заняття «на тимчасово окупованій німцями місцевості» Михайло Федорак лаконічно відповів:

«…жив при батьках, займався сільським господарством» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 4).

Поступове становлення в краї радянського режиму в 1944–1946 р., позначене акцією органів КДБ щодо насильного «возз'єднання» Греко-католицької церкви з Руською православною церквою та боротьбою з підпіллям ОУН і УПА, очевидно, по-своєму вплинули на юного 23-річного Михайла Федорака, який старався виробити свою життєву стратегію, яка б дала змогу зберегти своє покликання до священства та певною мірою пристосуватися до нових суспільно-політичних обставин життя в умовах радянського тоталітарного режиму з його політикою агресивної атеїстичної пропаганди. Характерним способом демонстрації формальної лояльності Михайла Федорака до радянського режиму було традиційне в той час «доповнення» в «офіційній» автобіографії від 22 квітня 1958 р. про те, що «з нашої рідні ніхто не був засуджений і нікого нема за границею» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 7зв).

У 1944–1946 рр. Михайло Федорак працював дяком у церкві Покрови Матері Божої села Слобідка Пільна Гвіздецького району, що поступово перейшла від Греко-католицької церкви до РПЦ (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 7). У цей час він влаштував, нарешті, особисте життя: 16 травня 1946 р. Михайло Федорак одружився з Анною Кисилицею, мешканкою с. Слобідка Пільна, і після цього їхня сім'я переїхала на постійне місце проживання до обласного центру – міста Станіслава (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 7; порівн.: Дейчаківський, 2002, с. 273; Смицнюк, 2021, с. 64; Сміжак, 2016, с. 11).

У 1946 р. Михайло Федорак вступив на заочну форму навчання до Станіславського державного учительського інституту (Дейчаківський, 2002, с. 273; Смицнюк, 2021, с. 64; Сміжак, 2016, с. 11), у якому закінчив підготовчі курси та, як особисто підкреслив у своїй автобіографії, 7 червня 1947 р. склав «іспит на атестат зрілості, який одержав за № 013020» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 4).

Із цього часу Михайло Федорак поступово реалізовував свою мрію про покликання до священства, яке, на нашу думку, стало своєрідною реакцією, спробою, з одного боку засвідчити свою формальну лояльність, а з іншого – висловити свою опозиційність до радянського атеїстичного режиму. Так, улітку 1946 р. він почав «працювати на посаді» дяка в церкві святого Йосипа Обручника «на Гірці» «по вулиці Вовчинецькій № 54» у Станіславі (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 7; Дейчаківський, 2002, с. 274; Смицнюк, 2021, с. 64; Сміжак, 2016, с. 11). Уже 1947 р. він подав до єпископа Антонія Пельвецького прохання про «дозвіл вчити приватно богословських наук…» і таким способом, імовірно, за допомоги та сприяння одного із місцевих «возз'єднаних» священиків «постепенно вчився і здавав іспити з богословських предметів до 1956 р.», а в 1957 р. був висвячений на диякона (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 7-7зв).

Цікаво, що, як засвідчив сам о. Михайло у своїй автобіографії від 22 квітня 1958 р., упродовж цього періоду «богословських студій» і дяківства з 1946 по 1958 рік родина Федораків, яка складалася «з п'яти осіб: я, жінка і троє дітей», постійно проживала за адресою вулиця Вовчинецька, буд. 54, тобто фактично поблизу церкви св. Йосифа, тим часом його батьки залишались в с. Яківці Обертинського району, де «працювали в колгоспі» (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 7зв).

Дещо забігаючи наперед по хронології, відзначимо, що лише в 1962 р. сім'я Федораків переселилась в новозбудований за родинні кошти (як підкреслював о. Михайло, «при помочи моїх батьків і батьків моєї дружини») будинок на вулиці Селянській за № 15 у м. Івано-Франківську, де сам о. Михайло постійно, за винятком періоду ув'язнення, проживав до 1995 р., а разом із його сім'єю з 1963 р. проживали і його старенькі батьки (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 14, 16, 19, 21, 24, 27, 28зв-29, 31, 33, 35, 38, 40, 42, 46, 48, 52, 60). Варто додати, що цей будинок був у процесі «перманентної добудови», адже, як згадує п. Марта Бурак, «цю хату мій тато з мамою будували все життя. Яку суму тато міг відложити за зиму, то тими грішми оплачував майстрів влітку. І так з року в рік…» (Спогади про о. Михайла Федорака… п. Бурак Марти… від 02.09.2024, с. 1–2).

У цей же час, як стверджує І. Дейчаківський, Михайло Федорак «зберігав вірність своїй Церкві», тобто катакомбній Греко-католицькій церкві, й налагодив контакти із підпільними єпископами Іваном Лятишевським та Іваном

Слезюком, а згодом – і з Павлом Василиком (Дейчаківський, 2002, с. 274; Смицнюк, 2021, с. 65; Церква св. Миколая с. Ямниця… [б/д]). Окрім того, розділяючи приватне життя від громадської праці, його родина, як стверджує І. Дейчаківський, «продовжує молитися на вервиці, по п'ятницях отець служить відправи до Пречистої Діви Марії» (Дейчаківський, 2002, с. 274; Церква св. Миколая с. Ямниця… [б/д]).

Урешті, слід відзначити, священичі свячення Михайлові Федораку 15 лютого 1958 р. в катедральному соборі святого Воскресіння Христового в Станіславі уділив Івано-Франківський і Коломийський єпископ РПЦ Йосиф Савраш, який у лютому 1957 р. змінив померлого владику Антонія Пельвецького (ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420, арк. 7зв; порівн.: Дейчаківський, 2002, с. 274; Смицнюк, 2021, с. 64–65; Сміжак, 2016, с. 11).

Висновки та перспективи дальших досліджень. Проведена на основі аналізу комплексу історичних джерел методами біографістики, просопографії та мікроісторії реконструкція життя та діяльності о. Михайла Федорака (1921–1995) дає змогу стверджувати, що він став добрим прикладом ревного душпастирського служіння для українського народу в умовах радянського тоталітарного режиму та у відродженій незалежній Україні. Водночас, використовуючи історіографічну модель «Церква в Церкві» (розроблену В. Маркусем, Н. Шліхтою, І. Говерою), можемо підтвердити наявність в діяльності о. М. Федорака елементів формальної лояльності та «подвійної конфесійної самоідентичності», що сформувалася внаслідок історичних обставин становлення його особистості (початок формації в монастирі Студитів в Уневі, навчання дяківства в Коломиї, богословська «самоосвіта» і свячення від православного, фактично «возз'єднаного» архиєрея), згодом обумовлювала його активну душпастирську працю спершу як православного священика, визначила його конфліктність із радянським тоталітарним режимом (*що стане предметом нашого дослідження в другій частині цієї статті*). Важливими результатами нашого дослідження є обґрунтування дійсної дати народження та реконструкція становлення його світогляду, процесу духовної формації, логічним завершенням якої стало прийняття рукоположення на священика.

Перспективним напрямом дослідження є розгорнутий аналіз у другій частині статті його душпастирської діяльності в умовах антирелігійної політики радянського тоталітарного режиму, а відтак – повернення в лоно Української греко-католицької церкви.

Список використаних джерел:

Андрухів, І. О. (2004). Релігійне життя на Прикарпатті: 1944–1990 роки. Історико-правовий аналіз. Івано-Франківськ: Івано-Франківська обласна друкарня, 344 с.

Андрухів, І., Лисенко, О., Пилипів, І. (2010). Станіславська (Івано-Франківська) єпархія УГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект. Наукова монографія. Івано-Франківськ; Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 500 с.

Антошевський, Т. (30.10.2022). «Дослідження підпільної Церкви, ролі релігійного чинника в розвалі СРСР та утвердженні української незалежності дає нам певні ключі для розуміння майбутнього» – Олег Турій. *Релігійно-інформаційна служба України*. Дата оновлення: 30.10.2022. URL: https://risu.ua/doslidzhennya-pidpilnoyi-cerkvi-roli-religijnogo-chinnika-v-rozvali-srsr-ta-utverdzhenni-ukrayinskoyi-nezalezhnosti-daye-nam-pevni-klyuchi-dlya-rozuminnya-majbutnogo--oleg-turij_n133519 (дата звернення: 01.11.2022).

Більська, М. (15.09.2022). «Війна нас утвердила в тому, що потрібно говорити про ідентичність», – організатори XV Екуменічного соціального тижня. *Релігійно-інформаційна служба України*. Дата оновлення: 15.09.2022. URL: https://risu.ua/vijna-nas-utverdila-v-tomu-shcho-potribno-govoriti-pro-identichnist--organizatori-xv-ekumenichnogo-socialnogo-tizhnya_n132239 (дата звернення: 01.11.2022).

Бойко, Л. Авраамічні релігії в Україні в контексті війни з російською федерацією. *Національний заповідник «Давній Галич»*. URL: http://www.davniyhalych.com.ua/novini/item/1529-avraamichni-religii (дата звернення: 24.07.2024).

Будз, К. (2010). «Віддайте кесарю кесареве, а Богові Боже»: проблема політичної лояльности підпільних греко-католиків до радянського режиму (1946–1989 рр.). *Наукові записки УКУ*. Ч. 2. Історія. Вип. 1. С. 209–227. URL: http://er.ucu.edu.ua/handle/1/130.

Будз, К. М. (2016). Українська греко-католицька церква у Галичині (1946–1968 рр.): стратегії виживання та опору у підпіллі: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук; 07.00.01 – історія Укра-

їни. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ, 244 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/78039285.pdf.

В УкрІНТЕІ зареєстровано науково-дослідну тему «Реабілітована пам'ять: історія УГКЦ в особах». *Кафедра історії України та методики викладання історії. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*. Дата оновлення: 03.07.2023. URL: https://kiu.pnu.edu.ua/2023/07/03/v-ukrintei-zareiestrovano-naukovo-doslidnu-temu-reabilitovana-pam-iat-istoriia-uhkts-v-osobakh/ (дата звернення: 25.07.2024).

Гавриш, І. В. (2017). Станиславівська єпархія Української греко-католицької церкви у період підпілля (1946–1989 рр.): Дисертація на здобуття наук. ст. канд. іст. наук: спеціальність 07.00.01 – «Історія України» / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 270 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Havrysh_Ivanna/Stanyslavivska_ieparkhiia_Ukrainskoi_hreko-katolytskoi_tserkvy_u_period_pidpillia_19461989_rr/.

Говера, І. (2019). Літургійне життя священиків та вірних в Українській греко-католицькій церкві: Українська греко-католицька церква в період підпілля (1946–1989). Львів: Свічадо, 400 с.

Дейчаківський, І. (2002). Ямничани. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 336 с.

Делятинський, Р. (2017). Долі греко-католицьких священиків Коломийського деканату Станиславівської єпархії: до і після Львівського псевдо-собору 1946 р. *Коломия в європейській історії та культурі*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 775-річчю першої літописної згадки про Коломию (7 жовтня 2016 року). Івано-Франківськ: НАІР, С. 23–51.

Коломия й Коломийщина: збірник споминів і статей про недавнє минуле (2008). Упорядник і редактор М. Савчук. Т. 2. Філядельфія – Коломия: Видання Комітету Коломиян. 397 с.

Креховицька прадідівська церква. Храмові Благовіщення Пресвятої Богородиці – 180 років! (2022). *Брошнівський вісник: Інформаційний буклет Брошнів-Осадської селищної ради*. № 3. 15 вересня 2022 р. С. 3. URL: https://broshniv.info/wp-content/uploads/rada/gazeta/20220915-3.pdf.

Кудлак, Б., Боєчко, Ю. (2016). Зберіг вірність рідній Церкві: до 95-ліття від дня народження і 20-х роковин відходу у вічність св. п. о. Михайла Федорака. *Нова Зоря: всеукраїнський греко-католицький часопис*. № 10. 10 березня 2016 р. С. 6.

Метрична книга церкви реєстрації народження, смерті, шлюбу с. Яківка Тлумацького району, 1870–1938 рр. *Державний архів Івано-Франківської області*. Ф. 631. Оп. 8. Спр. 238. 435 арк.

Мешканці Ямниці 25 років тому першими на Прикарпатті кинули виклик Московському патріархату. *Вікна*. Дата оновлення: 23.12.2014. URL: https://vikna.if.ua/news/category/all/2014/12/23/27074/view (дата звернення: 24.07.2024).

Наукові проекти НДІ історії Церкви (2023). *Івано-Франківська академія Івана Золотоустого*. URL: http://ifaiz.edu.ua/novyny/1107-naukovi-proiekty-iic.html (дата звернення: 25.07.2024).

Особова справа священика Федорака Михайла Федоровича. *Державний архів Івано-Франківської області*. Ф. Р-388. Оп. 1д. Спр. 419. 88 арк.

Особова справа священика Федорака Михайла Андрійовича. *Державний архів Івано-Франківської області*. Ф. Р-388. Оп. 1д. Спр. 420. 61 арк.

Особова справа священика Федорака Василя Юрійовича. *Державний архів Івано-Франківської області*. Ф. Р-388. Оп. 1д. Спр. 421. 49 арк.

Особова справа священика Федорака Івана Андрійовича. *Державний архів Івано-Франківської області*. Ф. Р-388. Оп. 1д. Спр. 422. 57 арк.

Пилявець, Р. І. (2019). «Чорна піхота» як історичне явище в роки німецько-радянської війни (1941–1945). *Воєнно-історичний вісник*. Вип. 1 (31). С. 156–174. DOI: https://doi.org/10.33099/2707-1383-2019-31-1-156-174.

Пишкович, М. (2020). (ієромонах Мануїл). Історія Святоуспенської Унівської лаври та студійського монашества. Львів: Святоуспенська Унівська лавра, 160 с. + 16 с. іл.

Рибченко, Л. (2011). Радянські військові мобілізації на території України у 1941–1945 рр. *Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси*. Ред. кол.: В. А. Смолій (голова колегії) та ін.; НАН України, Інститут історії України. Київ: НВП «Видавництво «Наукова думка, НАН України». Кн. 1. С. 303–318. URL: http://history.org.ua/LiberUA/978-966-00-1063-5/9.pdf.

Смицнюк, О. (2021). Дорога до витоків. Духовні джерела Ямниці. За ред Я. Довгана, Г. Литвин. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 128 с.

Сміжак, А. (2012). Нашій церкві – 80. *Ямниця: спецвипуск газети «Вперед»*. № 6 (14). Грудень. С. 1. URL: https://yamnytsya-otg.if.ua/wp-content/uploads/2018/09/Ямниця-№-6-грудень-2012.pdf.

Сміжак, А. (2016). Незабутній отець Михайло Федорак. *Ямниця: спецвипуск газети «Вперед»*. № 1 (23). Квітень. С. 11. URL: http://yamnytsya-otg.if.ua/wp-content/uploads/2018/09/Ямниця-№-1-квітень-2016.pdf.

Спогади про о. Михайла Андрійовича Федорака (1921–1995) його дочки п. Бурак Марти Михайлівни (1958 р. н.). Запис від 02.09.2024 *Приватний архів історика Руслана Делятинського*. Папка «Федорак М. А. (матеріали)». Файл. 5 с.

Справа про затвердження двомовного навчання у початковій школі с. Якубівка, 1925–1936 рр. *Центральний державний історичний архів України у м. Львові*. Ф. 179. Оп. 2. Спр. 3890. 55 арк.

Стоцький, Я. (2015). Діахронія відродження парафій УГКЦ в західних областях України (1989–1991 рр.) на прикладі Тернопільщини. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. Вип. 1. Ч. 3. С. 52–73. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Stotskyi_Yaroslav/Diakhroniia_vidrodzhennia_parafii_UHKTs_v_zakhidnykh_oblastiakh_Ukrainy_1989_1991_rr/.

Типікон (1996). Уклад. А. Шептицький, К. Шептицький; ред. кол.: Н. Дейнега, Ю. Вороновський, Ю. Макар, С. Дмитрух, Й. Мілян, П. Гладій, В. Вороновський, М. Ляхер. Львів: Монастир монахів Студійського Уставу. 256 с.

УГКЦ. Історія. Відродження. Ісповідники віри: до 30-річчя виходу з підпілля Української греко-католицької церкви: бібліографічний покажчик (2019). Уклад. О. Шаран, С. Джоголик; ред. Г. Горбань; відп. за вип. Л. Бабій. Івано-Франківськ. 76 с. URL: https://www.calameo.com/books/002820791faa8c5680919.

Федорак Михайло Андрійович. Колекція фото від 31.10.2024 року. *Приватний архів історика Олега Єгрешія*. Папка «Федорак М. А. (1921–1995): матеріали». Фотографії. 10 фото.

Храм Архістратига Михаїла села Гвізд. Історія Храму. *Коломийська Єпархія Православної Церкви України*. URL: https://kolomija.com/parafiyi/nadvirnyanske-blagochynnya/hram-arhistratyga-myhayila-sela-gvizd/ (дата звернення: 24.07.2024).

Церква Святого Архистратига Михаїла (Казанів). *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Церква_Святого_Архистратига_Михаїла_(Казанів) (дата звернення: 24.07.2024).

Церква святого Миколая с. Ямниця Івано-Франківської області. *Інтерактивна карта Української греко-католицької церкви*. URL: https://map.ugcc.ua/view/406-tserkva-svyatogo-mykolaya-s-yamnytsya-ivano-frankivska-oblast (дата звернення: 01.11.2022).

Церква с. Саджавка Надвірнянського району Івано-Франківської області. *Дерев'яні церкви Західної України*. URL: http://decerkva.org.ua/fra/sadzhavka.html (дата звернення: 24.07.2024).

Чемеринський, А. (1996). Він не зрадив своєї віри. *Нова Зоря: всеукраїнський греко-католицький часопис*. Ч. 37–38. С. 7.

Шематизм всього кліру греко-католицької Станиславівської Єпархії на рік Божий… 1925–1938. URL: https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16096#structure.

Шематизм всього кліру греко-католицької митрополичої архієпархії Львівської на рік… 1924–1938. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/.

Шліхта, Н. (2012). Західноукраїнський вплив на Український екзархат: несподівані наслідки «возз'єднання». *Ковчег. Науковий збірник з церковної історії*. Ч. 6. Насилля влади проти свободи сумління. Відп. ред. О. Турій. Львів: Вид-во УКУ, С. 430–446. URL: https://drive.google.com/file/d/1FnpADpfDTZfcVUTs-L4StWA0yDYT80R8/view.

Яковенко, Н. (2007). Вступ до історії. Київ: Критика, 376 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Yakovenko_Natalia/Vstup_do_istorii/.

25-річчя повернення Ямницької релігійної громади до УГКЦ. *Ямниця: спецвипуск газети «Вперед»*. 2015. № 1 (19). Січень. С. 2. URL: https://yamnytsya-otg.if.ua/wp-content/uploads/2018/09/Ямниця-№-1-січень-2015.pdf.

Blazheiovskyi, D. (2002). Historical schematism of the Stanislavivsk (Ivano-Frankivsk) eparchy from its foundation to the beginning of the Second World War (1885–1938)]. Lviv: Misioner, 450 p.

References:

Andrukhiv, I. O. (2004). Relihiine zhyttia na Prykarpatti: 1944–1990 roky Istoryko-pravovyi analiz [Religious life in Prykarpattia: 1944–1990. Historical and legal analysis]. Ivano-Frankivsk: Ivano-Frankivska oblasna drukarnia. 344 p. [in Ukrainian].

Andrukhiv, I., Lysenko, O., Pylypiv, I. (2010). Stanislavska (Ivano-Frankivska) yeparkhiia UHKTs kriz pryzmu stolit: istoryko-relihiinyi aspekt. Naukova monohrafiia [Stanislavsk (Ivano-Frankivsk) Diocese of UGCC through the prism of centuries: historical and religious aspect. Scientific monograph]. Ivano-Frankivsk; Nadvirna: ZAT "Nadvirnianska drukarnia". 500 p. [in Ukrainian].

Antoshevskyi, T. (30.10.2022). "Doslidzhennia pidpilnoi Tserkvy, roli relihiinoho chynnyka v rozvali SRSR ta utverdzhenni ukrainskoi nezalezhnosti daie nam pevni kliuchi dlia rozuminnia maibutnoho" – Oleh Turii ["The study of the underground Church, the role of the religious factor in the collapse of the USSR and the establishment of Ukrainian independence gives us certain keys to understanding the future", Oleg Turii]. *Relihiino-informatsiina sluzhba Ukrainy*. Retrieved from: https://risu.ua/

doslidzhennya-pidpilnoyi-cerkvi-roli-religijnogo-chinnika-v-rozvali-srsr-ta-utverdzhenni-ukrayinskoyi-nezalezhnosti-daye-nam-pevni-klyuchi-dlya-rozuminnya-majbutnogo--oleg-turij_n133519 (access date 01.11.2022) [in Ukrainian].

Bilska, M. (15.09.2022). "Viina nas utverdyla v tomu, shcho potribno hovoryty pro identychnist" – orhanizatory XV Ekumenichnoho sotsialnoho tyzhnia ["The war confirmed us that we need to talk about identity", the organizers of the XV Ecumenical Social Week]. *Relihiino-informatsiina sluzhba Ukrainy*. Retrieved from: https://risu.ua/vijna-nas-utverdila-v-tomu-shcho-potribno-govoriti-pro-identichnist--organizatori-xv-ekumenichnogo-socialnogo-tizhnya_n132239 (access date 01.11.2022) [in Ukrainian].

Boiko, L. Avraamichni relihii v Ukraini v konteksti viiny z rosiiskoiu federatsiieiu [Abrahamic religions in Ukraine in the context of the war with the Russian Federation]. *Natsionalnyi zapovidnyk "Davnii Halych"*. Retrieved from: http://www.davniyhalych.com.ua/novini/item/1529-avraamichni-religii (access date 24.07.2024) [in Ukrainian].

Budz, K. (2010). "Viddaite kesariu kesareve, a Bohovi Bozhe": problema politychnoi loialnosty pidpilnykh hreko-katolykiv do radianskoho rezhymu (1946–1989 rr.) ["Render to Caesar what is Caesar's, and to God God's": the problem of political loyalty of underground Greek Catholics to the Soviet regime (1946–1989)]. *Naukovi zapysky UKU*. Part 2. Istoriia. Issue 1. P. 209–227. Retrieved from: http://er.ucu.edu.ua/handle/1/130 [in Ukrainian].

Budz, K.M. (2016). Ukrainska hreko-katolytska tserkva u Halychyni (1946–1968 rr.): stratehii vyzhyvannia ta oporu u pidpilli [The Ukrainian Greek-Catholic Church in Galicia (1946–1968): strategies of survival and resistance in the underground]. *Candidate's thesis.* Natsionalnyi universytet "Kyievo-Mohylianska akademiia". Kyiv. 244 p. Retrieved from: https://core.ac.uk/download/pdf/78039285.pdf [in Ukrainian].

V UkrINTEI zareiestrovano naukovo-doslidnu temu "Reabilitovana pamiat: istoriia UHKTs v osobakh" (03.07.2023) [UkrINTEI has registered the research topic "Rehabilitated memory: the history of the UGCC in individuals"]. *Kafedra istorii Ukrainy ta metodyky vykladannia istorii. Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka*. Retrieved from: https://kiu.pnu.edu.ua/2023/07/03/v-ukrintei-zareiestrovano-naukovo-doslidnu-temu-reabilitovana-pam-iat-istoriia-uhkts-v-osobakh/ (access date 25.07.2024) [in Ukrainian].

Havrysh, I.V. (2017). Stanyslavivska yeparkhiia Ukrainskoi hreko-katolytskoi tserkvy u period pidpillia (1946–1989 rr.) [Stanislaviv Diocese of the Ukrainian Greek-Catholic Church during the underground period (1946–1989]. *Candidate's thesis.* Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. Ivano-Frankivsk. 270 p. Retrieved from: https://chtyvo.org.ua/authors/Havrysh_Ivanna/Stanyslavivska_ieparkhiia_Ukrainskoi_hreko-katolytskoi_tserkvy_u_period_pidpillia_19461989_rr/ [in Ukrainian].

Hovera, I. (2019). Liturhiine zhyttia sviashchenykiv ta virnykh v Ukrainskii Hreko-Katolytskii Tserkvi: Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva v period pidpillia (1946–1989) [The liturgical life of priests and the faithful in the Ukrainian Greek-Catholic Church: the Ukrainian Greek-Catholic Church in the underground period (1946–1989)]. Lviv: Svichado. 400 p. [in Ukrainian].

Deichakivskyi, I. (2002). Yamnychany [Yamnychans]. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria. 336 p. [in Ukrainian].

Deliatynskyi, R. (2017). Doli hreko-katolytskykh sviashchenykiv Kolomyiskoho dekanatu Stanyslavivskoi yeparkhii: do i pislia Lvivskoho psevdo-soboru 1946 r. [The fate of the Greek Catholic priests of the Kolomyia deanery of the Stanislaviv eparchy: before and after the Lviv pseudo-cathedral of 1946]. *Kolomyia v yevropeiskii istorii ta kulturi*: Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoi 775-richchiu pershoi litopysnoi zghadky pro Kolomyiu (7 zhovtnia 2016 roku). Ivano-Frankivsk: NAIR. P. 23–51 [in Ukrainian].

Savchuk, M. (edit.). (2008). Kolomyia y Kolomyishchyna: Zbirnyk spomyniv i statei pro nedavnie mynule [Kolomyia and Kolomyyshchyna: A collection of memories and articles about the recent past]. Volume 2. Filiadelfiia – Kolomyia: Vydannia Komitetu Kolomyian. 397 p. [in Ukrainian].

Krekhovytska pradidivska tserkva. Khramovi Blahovishchennia Presviatoi Bohorodytsi – 180 rokiv! (15.09.2022). [Krekhovytskyi Great Grandfather's Church. The Church of the Annunciation of the Most Holy Theotokos – 180 years old!]. *Broshnivskyi visnyk: Informatsiinyi buklet Broshniv-Osadskoi selyshchnoi rady*. № 3. P. 3. Retrieved from: https://broshniv.info/wp-content/uploads/rada/gazeta/20220915-3.pdf [in Ukrainian].

Kudlak, B., Boiechko, Yu. (2016). Zberih virnist ridnii Tserkvi: do 95-littia vid dnia narodzhennia i 20-kh rokovyn vidkhodu u vichnist sv. p. o. Mykhaila Fedoraka [He remained faithful to his native Church: until the 95th anniversary of his birth and the 20th anniversary of his passing into eternity St. p. o. Mykhailo Fedorak]. *Nova Zoria: vseukrainskyi hreko-katolytskyi chasopys*. № 10. 10 bereznia 2016 r. P. 6. [in Ukrainian].

Metrychna knyha tserkvy reiestratsii narodzhennia, smerti, shliubu s. Yakivka Tlumatskoho raionu, 1870–1938 rr. [Church registry book of registration of birth, death, marriage p. Yakivka of the Tlumatsky district, 1870–1938]. *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* [State archive of Ivano-Frankivsk region]. F. 631. Op. 8. Spr. 238. 435 ark. [in Ukrainian].

Meshkantsi Yamnytsi 25 rokiv tomu pershymy na Prykarpatti kynuly vyklyk Moskovskomu patriarkhatu (23.12.2014) [25 years ago, the residents of Yamnitsa were the first in Prykarpattia to challenge the Moscow Patriarchate]. *Vikna*. Retrieved from: https://vikna.if.ua/news/category/all/2014/12/23/27074/view (access date 24.07.2024) [in Ukrainian].

Naukovi proekty NDI istorii Tserkvy (2023) [Scientific projects of the Research Institute of Church History]. Ivano-Frankivska akademiia Ivana Zolotoustoho. Retrieved from: http://ifaiz.edu.ua/novyny/1107-naukovi-proiekty-iic.html (access date 25.07.2024) [in Ukrainian].

Osobova sprava sviashchenyka Fedoraka Mykhaila Fedorovycha [Personal file of the priest Fedorak Mykhailo Fedorovych]. *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* [State archive of Ivano-Frankivsk region]. F. R-388. Op. 1d. Spr. 419. 88 ark. [in Ukrainian].

Osobova sprava sviashchenyka Fedoraka Mykhaila Andriiovycha [Personal file of the priest Mykhailo Andriyovych Fedorak]. *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* [State archive of Ivano-Frankivsk region]. F. R-388. Op. 1d. Spr. 420. 61 ark. [in Ukrainian].

Osobova sprava sviashchenyka Fedoraka Vasylia Yuriiovycha [Personal file of priest Fedorak Vasyl Yuriyovych]. *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* [State archive of Ivano-Frankivsk region]. F. R-388. Op. 1d. Spr. 421. 49 ark. [in Ukrainian].

Osobova sprava sviashchenyka Fedoraka Ivana Andriiovycha [Personal file of the priest Fedorak Ivan Andreyovych]. *Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti* [State archive of Ivano-Frankivsk region]. F. R-388. Op. 1d. Spr. 422. 57 ark. [in Ukrainian].

Pyliavets, R.I. (2019). "Chorna pikhota" yak istorychne yavyshche v roky nimetsko-radianskoi viiny (1941–1945) ["Black infantry" as a historical phenomenon during the german-soviet war (1941–1945)]. *Voienno-istorychnyi visnyk* [Military Historical Bulletin]. Issue 1 (31). P. 156–174. DOI: https://doi.org/10.33099/2707-1383-2019-31-1-156-174 [in Ukrainian].

Pyshkovych, M. (iieromonakh Manuil). (2020). Istoriia Sviatouspenskoi Univskoi lavry ta studiiskoho monashestva [The history of the Holy Assumption University Lavra and studio monasticism]. Lviv: Sviatouspenska Univska lavra. 160 p. + 16 p. il. [in Ukrainian].

Rybchenko, L. (2011). Radianski viiskovi mobilizatsii na terytorii Ukrainy u 1941–1945 rr. [Soviet military mobilizations on the territory of Ukraine in 1941–1945]. *Ukraina v Druhii svitovii viini: pohliad z XXI stolittia. Istorychni narysy*. Red. kol.: V.A. Smolii (holova kolehii) ta in.; NAN Ukrainy, Instytut istorii Ukrainy. Kn. 1 [Ukraine in the Second World War: a view from the XXI century. Historical Essays. Ed. coll.: V. A. Smoliy (head of the collegium) and others; NAS of Ukraine, Institute of History of Ukraine. Book 1]. Kyiv: Vydavnytstvo "Naukova dumka" NAN Ukrainy. P. 303–318. Retrieved from: http://history.org.ua/LiberUA/978-966-00-1063-5/9.pdf [in Ukrainian].

Smytsniuk, O. (2021). Doroha do vytokiv. Dukhovni dzherela Yamnytsi [The road to the origins. Spiritual sources of Yamnitsa]. Za red Ya. Dovhana, H. Lytvyn. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV. 128 p. [in Ukrainian].

Smizhak, A. (2012). Nashii tserkvi – 80 [Our church is 80 years old]. *Yamnytsia: spetsvypusk hazety "Vpered"*. № 6 (14). Hruden. P. 1. Retrieved from: https://yamnytsya-otg.if.ua/wp-content/uploads/2018/09/Ямниця-№-6-грудень-2012.pdf [in Ukrainian].

Smizhak, A. (2016). Nezabutnii otets Mykhailo Fedorak [The unforgettable Father Mykhailo Fedorak]. *Yamnytsia: spetsvypusk hazety "Vpered"*. № 1 (23). Kviten. S. 11. Retrieved from: http://yamnytsya-otg.if.ua/wp-content/uploads/2018/09/Ямниця-№-1-квітень-2016.pdf [in Ukrainian].

Spohady pro o. Mykhaila Andriiovycha Fedoraka (1921–1995) yoho dochky p. Burak Marty Mykhailivny (1958 r. n.). Zapys vid 02.09.2024 [Memories of Fr. Mykhailo Andriyovych Fedorak (1921–1995) and his daughter Marta Mykhaylivna Burak (born 1958). Record dated September 2, 2024]. *Pryvatnyi arkhiv istoryka Ruslana Deliatynskoho* [Private archive of historian Ruslan Delyatynskyi]. Papka "Fedorak M.A. (materialy)" [Folder "Fedorak M.A. (materials)"]. File. 5 p. [in Ukrainian].

Sprava pro zatverdzhennia dvomovnoho navchannia u pochatkovii shkoli s. Yakubivka, 1925–1936 rr. [The case on the approval of bilingual education in the primary school of the village. Yakubivka, 1925–1936]. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Lvovi* [Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv]. F. 179. Op. 2. Spr. 3890. 55 ark. [in Ukrainian].

Stotskyi, Ya. (2015). Diakhroniia vidrodzhennia parafii UHKTs v zakhidnykh oblastiakh Ukrainy (1989–1991 rr.) na prykladi Ternopilshchyny [Diachrony of the revival of UGCC parishes in the western regions of Ukraine (1989–1991) on the example of Ternopil Oblast]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriia: Istoriia*. Issue 1. Part 3. P. 52–73. Retrieved from: https://chtyvo.org.ua/authors/Stotskyi_Yaroslav/Diakhroniia_vidrodzhennia_parafii_UHKTs_v_zakhidnykh_oblastiakh_Ukrainy_1989_1991_rr/ [in Ukrainian].

Sheptytskyi, A., Sheptytskyi, K. (compilers); Deineha, N., Voronovskyi, Yu., Makar, Yu., Dmytrukh, S., Milian, Y., Hladii, P., Voronovskyi, V., Liakher, M. (editors) (1996). Typikon [Typicon]. Lviv: Monastyr monakhiv Studiiskoho Ustavu. 256 p. [in Ukrainian].

Sharan, O., Dzhoholyk, S. (uklad.); Horban, H., Babii, L. (red.) (2019). UHKTs. Istoriia. Vidrodzhennia. Ispovidnyky viry: do 30-richchia vykhodu z pidpillia Ukrainskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy: bibliohrafichnyi pokazhchyk [UGCC History. Renaissance. Confessors of faith: to the 30th anniversary of the exit from the

underground of the Ukrainian Greek-Catholic Church: bibliographic index]. Ivano-Frankivsk. 76 p. Retrieved from: https://www.calameo.com/books/002820791faa8c5680919 [in Ukrainian].

Fedorak Mykhailo Andriiovych. Kolektsiia foto vid 31.10.2024 [Mykhailo Andriyovych Fedorak. Collection of photos from 10/31/2024]. *Pryvatnyi arkhiv istoryyka Oleha Yehreshiia* [Private archive of historian Oleg Yegreshiy]. Papka "Fedorak M.A. (1921–1995): materialy". Fotohrafii. 10 foto [Folder "Fedorak M.A. (1921–1995): materials". Photos. 10 photos] [in Ukrainian].

Khram Arkhistratyha Mykhaila sela Hvizd. Istoriia Khramu [The temple of Archangel Michael of the village of Gvizd. History of the Temple]. *Kolomyiska Yeparkhiia Pravoslavnoi Tserkvy Ukrainy*. Retrieved from: https://kolomija.com/parafiyi/nadvirnyanske-blagochynnya/hram-arhistratyga-myhayila-sela-gvizd/ (access date 24.07.2024) [in Ukrainian].

Tserkva Sviatoho Arkhystratyha Mykhaila (Kazaniv) [Church of St. Archangel Michael (Kazaniv)]. *Wikipedia*. Retrieved from: https://uk.wikipedia.org/wiki/Церква_Святого_Архистратига_Михаїла_(Казанів) (access date 24.07.2024) [in Ukrainian].

Tserkva sviatoho Mykolaia s. Yamnytsia Ivano-Frankivskoi oblasti [Church of St. Nicholas Pit of Ivano-Frankivsk region]. *Interaktyvna karta Ukrainskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy*. Retrieved from: https://map.ugcc.ua/view/406-tserkva-svyatogo-mykolaya-s-yamnytsya-ivano-frankivska-oblast (access date 01.11.2022) [in Ukrainian].

Tserkva s. Sadzhavka Nadvirnianskoho raionu Ivano-Frankivskoi oblasti [Church of Sazhavka of the Nadvirnyan district of the Ivano-Frankivsk region]. *Dereviani tserkvy Zakhidnoi Ukrainy*. Retrieved from: http://decerkva.org.ua/fra/sadzhavka.html (access date 24.07.2024) [in Ukrainian].

Chemerynskyi, A. (1996). Vin ne zradyv svoiei viry [He did not betray his faith]. *Nova Zoria: vseukrainskyi hreko-katolytskyi chasopys*. Part 37–38. P. 7 [in Ukrainian].

Shematyzm vsoho kliru hreko-katolytskoi Stanyslavivskoi Yeparkhii na rik Bozhyi… [Schematism of the entire clergy of the Greek-Catholic Stanislaviv Diocese for the year of God…]. 1925–1938. Retrieved from: https://dlibra.kul.pl/dlibra/publication/16096#structure [in Ukrainian].

Shematyzm vsoho kliru hreko-katolytskoi mytropolychoi arkhiieparkhii Lvivskoi na rik… [Schematism of the entire clergy of the Greek-Catholic Metropolitan Archdiocese of Lviv for a year…]. 1924–1938. Retrieved from: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii/ [in Ukrainian].

Shlikhta, N. (2012). Zakhidnoukrainskyi vplyv na Ukrainskyi ekzarkhat: nespodivani naslidky "vozziednannia" [Western Ukrainian influence on the Ukrainian Exarchate: unexpected consequences of "reunification"]. *Kovcheh. Naukovyi zbirnyk z tserkovnoi istorii*. Part 6. Nasyllia vlady proty svobody sumlinnia. Lviv: Vyd-vo UKU. P. 430–446. Retrieved from: https://drive.google.com/file/d/1FnpADpfDTZfcVUTs-L4StWA0yDYT80R8/view [in Ukrainian].

Yakovenko, N. (2007). Vstup do istorii [Introduction to history]. Kyiv: Krytyka. 376 p. Retrieved from: https://chtyvo.org.ua/authors/Yakovenko_Natalia/Vstup_do_istorii/ [in Ukrainian].

25-richchia povernennia Yamnytskoi relihiinoi hromady do UHKTs [The 25th anniversary of the return of the Yamnytsk religious community to the UGCC] (2015). *Yamnytsia: spetsvypusk hazety "Vpered"*. № 1 (19). Sichen. P. 2. Retrieved from: https://yamnytsya-otg.if.ua/wp-content/uploads/2018/09/Ямниця-№-1-січень-2015.pdf [in Ukrainian].

Blazheiovskyi, D. (2002). Historical schematism of the Stanislavivsk (Ivano-Frankivsk) eparchy from its foundation to the beginning of the Second World War (1885–1938)]. Lviv: Misioner, 450 p. [in English].

Додаток 1

Федорак Михайло Андрійович (1921–1995). Два фото з особової справи

Джерело: ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 420. Арк. 1.

Додаток 2

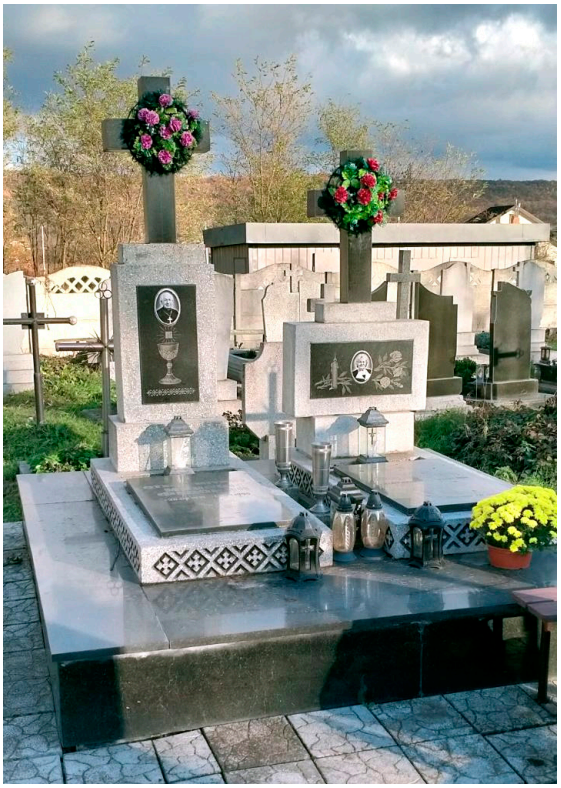
Федорак Іван Андрійович (1933–1989?), рідний брат о. Михайла. Фото з особової справи

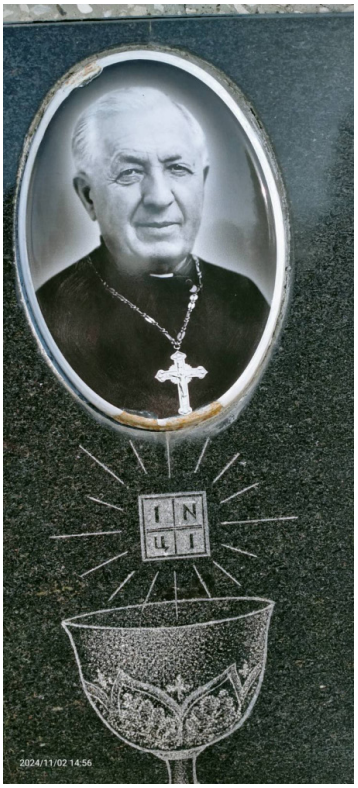

Джерело: ДАІФО, ф. Р-388, оп. 1д, спр. 422. Арк. 1.

Додаток 3

Могили о. Михайла Федорака (1921–1995) та його дружини Анни Федорак (з роду Кисилиця) на старому цвинтарі коло церкви св. Миколая УГЦ в с. Ямниця Івано-Франківського району Івано-Франківської області від 31.10.2024

Джерело: Федорак Михайло Андрійович. Колекція фото від 31.10.2024. Приватний архів історика Олега Єгрешія. Папка «Федорак М. А. (1921–1995): матеріали». Фотографії.

Додаток 4

Федорак Михайло Андрійович (1921–1995). Фото пам'ятної дошки з фасаду церкви св. Миколая УГЦ в с. Ямниця Івано-Франківського району Івано-Франківської області від 31.10.2024

Джерело: Федорак Михайло Андрійович. Колекція фото від 31.10.2024. Приватний архів історика Олега Єгрешія. Папка «Федорак М. А. (1921–1995): матеріали». Фотографії.